

هەولى خۆکۈردنەوەي عەرەبى

سوننە لە عىراق

14-12-2021

نووسەرەكان

ناوهندى لېكۆلینەوەي روودداو

كورته : بەگۇپىنى ژمارەي كورسييەكانى ھاۋپەيمانى عەزم لە 14 كورسى بۇ 32 كورسى پەرلەمانى. نەخشەي سیاسى عەرەبى سوننە بۇ خۇولى پىنجەمى پەرلەمانى عىراق گۆرانىيکى گەورەي بەسەردا ھات. ئىستا لەبرى كۆمەللىك ورده ھىز و لىستى بچووڭ؛ تەنبا دوو جەمسەر لە گۆرەپانەكەدان

به گوپینی ژماره‌ی کورسیه کانی هاوپه‌یمانی عزم له 14 کورسی بُو 32 کورسی په‌رله‌مانی. نهشنه‌ی سیاسی عره‌بی سوننه بُو خوولی پینجه‌می په‌رله‌مانی عراق گوپانیکی گوره‌ی به‌سرداهات. ئیستا له‌بری کۆمه‌لیک وردہ هیز و لیستی بچووک؛ ته‌نیا دوو جه‌مسره‌له گوپه‌پانه‌که‌دان؛ هاوپه‌یمانی ته‌قەدومی، مەممەد ھلبووسی، سه‌رۆکی پیشووی په‌رله‌مان که به 37 کورسیه‌وو یه‌که‌می سوننه‌کان و دووه‌می عیراقه، له‌گه‌ل هاوپه‌یمانی عزمی خه‌نجه، که پیپوایه له‌رۆزانی داهاتوودا ژماره‌ی کورسیه کانی رکابه‌رده‌کی تیده‌په‌رینی و بُو نزیکه‌ی 40 کورسی به‌رز ده‌بینه‌وو. ئه‌ویش پاش ئه‌ووی لیسته‌کانی ئه‌بومازن له سه‌لاحده‌دین، عره‌بی که‌رکوک، هه‌ندی په‌رله‌مانتاری ئەلعله‌قدی فالح فه‌بیاز و کوتله‌ی حسم چوونه ریزه‌کانیه‌وو. له‌بئه‌ووی هه‌ردوو هاوپه‌یمانیه سوننیه‌که هاتوونه‌تە ئاستیکی نزیک له ژماره‌ی کورسی و ژماره‌ی ده‌نگ و لخوگتنی که‌سایه‌تی کاریگه، جیاوازیه‌که‌یان بُو یه‌کلاردن‌هه‌وو پوست و به‌که‌وتە‌کانی پیکه‌هاتە‌ی عره‌بی سوننه بایه‌خی زوری نه‌ماوه و له‌وانه‌یه ئه‌مەش پالیان بادات تاوه‌کو زیاتر هه‌ولی سازان و پیکه‌هاتن بدەن.

له‌راستیدا، خوکوکردن‌هه‌ووی عره‌بی سوننه که هاندەرەکه‌ی هه‌ولی دروستکردنی کاریگه‌ربی و گه‌وره‌کردنی لیسته‌کانه له سه‌رده‌میکدا مۇدی بانگه‌شەی حکومەتی زورینه‌یه له‌گه‌ل نیوانگری ده‌رەوو و گوشاری جەماوه‌رەکه‌یان، که به‌رواله‌ت هه‌نگاوى باشی بېرىو، له دەرەوو ئەنۋەرە پشتیوانی زورى دەکات و له‌سەر ئاستی سه‌رۆکاپەتی کۆمار ئامادەبى دەربرېرىو گرەنتى پاپەندىي لايەنە‌کانی رېككەوتە‌کەی بکات. هەولېرىش دەرگاى والاکردوووه بُو يارمەتىدايان لەووی که لیک نزیک بېنەوو، له‌چەند رۆزى رابردوو شدا له په‌راویزى دیداری بارزانی و سه‌رۆکاپەتی ھەریمدا له گفتۈگۈي كراوه‌دا بۇون، بەلام ھېشىتا ئەم پرۆسەیه زور مسوگەر و

يەكلاین نېيە، ئه‌ویش بەهۆي ئه‌و ئالۆزى و كۆسپانه‌ی له 18 سالى رابدوودا بُو ئەم پیکه‌هاتە‌یه دروستبۇون، يەکىن لە كېشە‌کانی عەرەب سوننه، نەبۇون رېبىر و سیاسەتچانى گوپلەنگرە کە بتوانى زورینه کوبكانتەوو، ئەمەش بە کورسی په‌رله‌مان، سیاسى و وەزىرى رېبواز دروست نابېت. له‌چوار خوولى رابدوو شدا چەند كەسایه‌تىيەک شۇفەنلىرى پاسى گەيىشتنى سوننە‌کان بۇون بُو دامەزراوه بالاکانى بەغدا کە ئیستا کاریگەریيەکى ئەوتۇيان لە گوپه‌پانه‌کەدا نەماوه وەك؛ عەدنان دلېمى. خەلف علەيان و هاشمى.

ھەردوو جەمسەرە نوپەتە کەی عەرەبی سوننه (ھلبووسى - خەنجه) له‌سەر کۆمه‌لیک داواکارى و بندەما پیکه‌هاتوون، بەلام ھېشىتا ماويانه رووبەررووی "شەيتانى وردەكارى" بېنەوو، له‌لایه‌ک پیکه‌هاتە‌کانی هاوپه‌یمانیه‌کەیان فرەجور و جەنجلان، له لايەكەی دېكەش ھېشىتا نەچوونەتە ناو گفتۈگۈي ورد و جىددى له‌بارەپ پوست و بەرکەوتە‌کان، چۈنكە ھېشىتا خۆيان له گوپانكاريدان و بەرامبەرە‌کانىشىيان كە شىعە‌کانن و خاوهن خوانى پیکھەنلىنى حکومەتن لە بازنه‌يەكى نارۇوندا دەخولىنەوو. پېشترىش عزم لە (بەرەي ھاواناھەنگى شىعە) وە نزىكبوون و ھلبووسى مەيلى سەدرى هەبۇو، بەلام ھۇشدارى ئىران و ھەستىيارى قۇناخە‌کە نەيەھېشىت ھېچ لايەكىان بچەنە يەکىن لە بەرەكانى شىعە‌وو.

ھەچەندە، سوننە‌کان هەولەدەن يەکىرتوو بن، بەلام دابەشبوونە سیاسى، خىلەکى و ناوجەپەيە‌کان له‌تىيان دەکات. له‌بارەپ پەيوەندى و مامەلکەرنىش له‌گه‌ل ئىزان، توركيا و ولاتانى كەنداو ھەلۋىستيان ناجۇرە، زورجار دزىيەكىن تىدەكەھوپت. ئەمەش سېبەرى له‌سەر پەيوەندى ھېزە سیاسىيە‌کانىانلە‌گەل ھېزە شىعىيە‌کان داناوه. ئیستا بېياردان ئەوویه هاوشىيۆھى كورد، ھېچ لايەكى شىعە سەرنەخەن بەسەر لاكەد، بەتايىھە لە كىنېركى توندەي كەوتۈوه‌تە نىوان "سەدر و بەرەي ھاۋاڭاھەنگى شىعە" لە دەرەوەي كارتىكەرە سیاسى و كاریگەریيە ناوجەپەيە‌کان (موسىل- دىالىه- سەلاحدەن- ئەنبار)، سوننە‌کان دابەشبوونى ئىسلامى و عەلمانىشىيان ھەبى، بەلام له و سالانە دوايىدا و بەتايىھە لەم خوولەپه‌رله‌مان "حىزبى ئىسلامى" كە يەکىن لە دىرىنتىرين حىزبە سیاسىيە‌کانى عىراقيشە لە گوپه‌پانه‌کەدا مالٹاوابى كرد و، هاوشىيۆھى لىستى

نوجەپەيە‌کانى موسىل، ھېچ كورسیيە‌کى بەدەستنە‌ھېننا، له‌كتىكدا له‌سەرده‌می هاشمى، جىڭرى سەرۆككۈمەر و له‌سەرده‌می سامەپاپى سەرۆكى په‌رله‌مانيان بەدەستەوەبۇو.

جگه لهابهشبوونه کانیش هیشتا سوننه کان کوک و هاوړانین که دواکاری سهره کی ئهوان چېیه. ناوېهناو باس له چوارچېوهی عیراقی فیدرال له هه ریمنی تایبېت دهکه، بهلام کوک نین که پایته خته که و سنوره که کوئ بیت و ناچار ده چنه و سه برزاردې هه ریمنی نهنهوا یان ئه نبار که ئه مډش گزارشت له خواستیکی دهسته چه معنی ناکات و ټیتوی سهخت شیعه کانیش ریگه به بدیهاتن هیچ یه له و پروژانه ش نادات.

قۇناخ داهاتووی بنەماکانی کاری هاوېه شى هېزه سوننه کان بەچەند تەوهەدەی پېکھەتى لە سەر کراوه، که دیارتىنیان بىتىيە له بەشدارى راستە قىنه له دەسەلاتى بەغدا، ئاوه دانکردنە وەي شاره وېرانە کان، گۈرانە وەي ئاوارە کان، ئاشكراکردنى بىسەروشۇنىڭ کان و سزادانى بکوژ و بەرپرسىار لە دیار نەمانيان.

ئەگەرجى هەمۆو ئەوانەش خواست و پېداویستى گرنگى قۇناخە کەن، بهلام هیشتا ناگەنە ئاستى دارېشتنى ديدگايە کى ستراتىزى بۇ عەرەبى سوننه لە چوارچېوهی عیراق کە ئاخۇ ئەوان لەگەل سېنترالىزمدان يان لەگەل بەشکردنى دەسەلاتدان. ئاپا دەگەرېنە وە بۇ دواکارى هەریمە کان يان هەولەدەن بىنە بەشدار لە حکومەتى فیدرال، بەتاپەت کە زانیارىيە بەردەستە کان باس لە وە دەکەن لە کۆئى هەشت دەزگای ئەمنى هەستىيار لە عیراق هىچ فەرماندەيە کى بالاى سوننه روڭ تىياندا نىيە، لە سەرچەم وەزارەتى ناوخوشدا هىچ بەپۇوهەریکى گشتى لەم پېکھاتەيە نىيە، هەتاوهەکو لە پېكەرى دەۋلەتى نوئى عیراق وەرتىپ بېتە وە بۇ سوننه و، هەروەھا بۇ كوردىش جىاکارىيە کە زەقە.

لە كوتايىدا، ئەگەرى زۆرە خەميس خەنچەر (عەزم) و مەممەد حەلبۇوسى (نەقەدوم) زياتر نزىك بىنە وە. سەرۆکايەتى پەرلەمان و پۇستى جىڭرى سەرۆك كومارىش لە نىوان خۇياندا بەش بکەن، بەتاپەت کە خەنچەر حەزى لە پۇستى تەشريفاتىيە، بهلام ئەۋەكت دەکەونە بەر مەترسى جىابۇونە و دابەشبوونى هاپەيمانىيە کەيان. لە بارەشە و پېدراروە کان ئامازە بە وە دەکەن

ھەندىيک لەوانەي لە دەورى خەنچەر كوبۇونە تەوە، بەھىواتى سەرۆکايەتى پەرلەمان (مەشھەدانى، خالىد عوبەيدى،)، هەروەھا ھەندىيک لەوانەشى لە دەورى مەممەد حەلبۇوسىن ئەگەر نەبىتە وە بە سەرۆكى پەرلەمان بەئەگەرى زۆرە وە بلىاوهى لېدەکەن. ئەۋەكتىش مەترسى ئەۋەھە نوينەرە سوننه کان بگەرېنە وە بۆسەر بارى پېشۈوبىان کە فراكسيون و پېكھاتەي جۇراوجۇرە. لەو كاتەشدا، لەوانەيە هېزه شیعە کان ئاراستە يان بکەن و، لەگەل بەر زەوەندييە کاتىيە کانى پۇست، پارە، بۇند و كۆمىنىشنى پروژە کان و بەھەمانشىوھى جاران لە خواست و دواکارىيە سەرەكىيە کانى بىنكەي زېرە وەي جەماوهە كەيان دوور بىكەونە وە. لەم رۆژانە شدا ھەۋلى كەسايەتىيە كارىگەرييە کانى سوننه لە هەولىر بۇ تاوتۇپىكىردىن رىڭرتىن لەو سيناپىو دووبارە بۇوە.